MODIFICAREA ACŢIUNII ÎN PROCEDURĂ CIVILĂ ŞI PROCEDURA ARBITRALĂ

Vlada MANGÎR

CZU: 347.922:347.918 mangirvlada20@gmail.com.

The amendment of claims in civil and arbitral proceedings is essential for maintaining procedural fairness and justice. Such flexibility allows adaptation to the evolving needs of the parties, and enhancing access to justice. By refining the legal framework, procedural abuses can be mitigated, ensuring that changes in claims do not obstruct the judicial process. Implementing clear guidelines would promote efficiency, transparency, and trust in the legal system.

Modificarea acțiunilor în procedurile civile și arbitrale din Republica Moldova, ca instrument juridic, se află la doi poli opuși: între formalism excesiv și autonomie procedurală. Una dintre multele lacune procedurale în legislația actuală se regăsește și în instrumentul de modificare a acțiunilor, atât în procedura civilă, cât și în procedura arbitrală. Stabilirea unei claritățі și a unor norme diriguitoare în acest sens este iminentă, în contextul evoluțiilor juridice contemporane – și anume întru asigurarea echității proceselor, prevenirea abuzurilor de drepturi procedurale, cum ar fi depunerea tardivă a cererilor sau utilizarea tacticilor dilatorice întru prelungirea proceselor. Mai mult ca atât, este primordial a implementa principiul bunei-credințe în aceste proceduri, întru asigurarea protecției drepturilor fundamentale și întru a promova eficiența și transparența în sistemul judiciar. Prin urmare, adaptarea continuă a cadrului legal la cerințele moderne și armonizarea cu practicile internaționale contribuie la consolidarea încrederii în justiție și la promovarea unui mediu juridic stabil și previzibil.

Scopul principal al cercetării este de a propune eliminarea restricțiilor existente în modificarea acțiunilor, pentru a permite părților să ajusteze eficient obiectul și temeiul acțiunii, menținându-și interesele legitime protejate de lege.

Obiectivele principale ale studiului includ clarificarea și definirea conceptelor de „obiect” și „temei” al acțiunii, cercetarea diferențelor de aplicare a mecanismului de modificare în procedurile civile față de cele arbitrale, și formularea de recomandări concrete pentru îmbunătățirea legislației procesuale în Republica Moldova. Această cercetare se bazează pe o metodologie riguroasă, incluzând analiza istorică a dezvoltării procedurilor juridice, abordări comparative ale legislațiilor naționale și internaționale, și consultarea practicii judiciare și arbitrale relevante.

În contextul procedurii civile, cât și arbitrale, instrumentul de modificare a acțiunilor poate fi încadrat în trei mari categorii: constrângeri procedurale, ambiguități juridice și probleme de implementare în practică.

Constrângerile procedurale se evidențiază prin prisma legislației actuale, cum ar fi Codul de Procedură Civilă (CPC) din Republica Moldova, precum și legile care reglementează arbitrajul (Legea cu privire la arbitraj nr. 23/2008 și Legea cu privire la arbitrajul comercial internațional 24/2008). Acestea includ imposibilitatea de a modifica simultan atât obiectul, cât și temeiul unei acțiuni, precum și termene stricte care limitează momentul în care pot fi efectuate modificările. Astfel de constrângeri adesea împiedică flexibilitatea necesară pentru a se adapta la noi informații sau circumstanțe care pot apărea pe parcursul procesului. [1, p. 18]

Lipsa notabilă de definiții clare și interpretări consistente în ceea ce privește „obiectul” și „temeiul” unei acțiuni înglobează ambiguitățile juridice. Această neclaritate poate duce la decizii judiciare variate și uneori contradictorii, creând incertitudine pentru părți și reprezentanții lor legali. Absența unor linii diriguitoare uniforme complică procesul de modificare a acțiunilor și poate împiedica realizarea justiției.

În practică, aplicarea rigidă a regulilor procedurale poate obstrucționa soluționarea echitabilă a litigiilor. De exemplu, dacă noi dovezi apar după începerea procesului, cadrul legal actual poate să nu acomodeze adecvat modificările necesare ale acțiunii. Această rigiditate poate duce la ineficiențe procedurale și poate chiar să refuze părților oportunitatea de a-și prezenta complet cazul.

Pentru a aborda aceste provocări, pot fi propuse mai multe soluții, axate pe reforme legislative, claritate judiciară și flexibilitate procedurală.

Reforme Legislative:

a) Extinderea Domeniului de Aplicare a Modificărilor: Amendarea CPC și a legilor arbitrale pentru a permite modificări mai cuprinzătoare, inclusiv modificarea simultană a obiectului și temeiului unei acțiuni. Acest lucru ar asigura că părțile pot adapta cererile lor la circumstanțele în schimbare, fără a fi constrânse excesiv de tehnicalitățile procedurale.
b) Clarificarea Definițiilor: Introducerea unor definiții precise pentru termeni-cheie precum „obiectul” și „temeiul” acțiunii în cadrul CPC. Linii directoare clare vor ajuta la standardizarea interpretărilor judiciare și vor oferi părților un cadru legal mai previzibil.
c) Introducerea unei norme în CPC pentru a reglementa instrumentul „cererii de concretizare”.

Claritate Judiciară:

a) Dezvoltarea Jurisprudenței: Încurajarea instanțelor superioare să emită hotărâri detaliate care clarifică domeniul permis pentru modificarea acțiunilor. Această jurisprudență ar servi ca referință valoroasă pentru instanțele inferioare și practicienii legali, promovând consistența și echitatea în deciziile judiciare.
b) Formare și Educație: Implementarea unor programe continue de formare pentru judecători și arbitri pentru a-i familiariza cu nuanțele modificării acțiunilor. Un sistem judiciar bine informat este mai bine echipat pentru a gestiona complexitățile modificărilor procedurale.

Flexibilitate Procedurală:

a) Adoptarea unei Abordări Caz-cu-Caz: Permite judecătorilor şi arbitrilor o mai mare discreție în a permite modificări bazate pe circumstanțele specifice ale fiecărui caz. Această abordare flexibilă ar permite o soluționare mai adaptată și echitabilă a litigiilor, acomodând natura dinamică a proceselor juridice. Arbitrii și judecătorii se vor putea ghida după următoarele criterii:
   – standardul aplicabil: acord specific al părților, legea de arbitraj aplicabilă și regulile de arbitraj aplicabile [2, p. 38];
   – fondul cererii, și anume: conexiunea cu acțiunile existente, buna-credință vs. rea-credință în depunerea de acțiuni noi sau modificate, evaluarea *prima facie* a fondului acțiunilor [3, 4, p. 39];
   – probleme de jurisdicție: domeniul convenției de arbitraj, domeniul *receptum arbitri*, compoziția tribunalului arbitral [5, p. 40], [6, p. 41];
   – probleme procedurale: momentul solicitării și întârzierea procedurilor; dreptul de a fi auzit, tratament egal și prejudicial adus celeilalte părți, noi părți și noi pretenții (aderare și consolidare), avans pentru costuri și costuri în general [7, p. 42];
   – considerații post-emitere a hotărârii: probleme legate de *res judicata*, probleme potențiale legate de executarea și contestarea hotărârilor, probleme potențiale de răspundere, povara inițierii unor noi procedure de arbitraj complet noi [7, p. 42].

b) Promovarea Mecanismelor Alternative de Soluționare a Disputelor (ADR): Încurajarea utilizării mecanismelor ADR, cum ar fi medierea și concilierea, care oferă în mod inerent mai multă flexibilitate în modificarea cererilor și încheierea de înțelegeri. ADR poate completa litigiile tradiționale, oferind părților alternative eficiente pentru soluționarea disputelor.

În concluzie, modificarea acțiunilor în procedurile civile și arbitrale este un aspect crucial pentru asigurarea justiției și echității în sistemul nostru juridic. Prin abordarea constrângerilor procedurale, a ambiguităților juridice și a problemelor de implementare practică, putem crea un cadru juridic mai receptiv și adaptabil. Prin reforme legislative, claritate judiciară și flexibilitate procedurală, putem îmbunătăți eficiența și echitatea proceselor noastre judiciare, contribuind în final la consolidarea încrederii în statul de drept.

Referințe:

1. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, Nr. 225 din 30-05-2003, public: 03-08-2018 în Monitorul Oficial, Nr. 285-294 art. 436.
2. SCHNEIDER, M. at.al. *Comentariul Baser privind Dreptul Internațional Privat.* Ediția a IV-a, 2020, p. 2058.
3. BERGER B., at. al. *Arbitrajul Internațional și Domestic în Elveția.* Ediția a IV-a, 2021, p. 442-443.
4. VERBIST H., at. al. *Arbitrajul ICC în practică.* Ediția a II-a, 2016, p. 229.

5. SCHLOSSER P., *Dreptul arbitrajului privat internațional.* Ediția a II-a. Tübingen: J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), 1989, p. 498.
6. SMAHI N., *Responsabilitatea și imunitatea arbitrilor conform dreptului elvețian*. Partea I, ASA Bull. 4/2016, pp. 883-884.
7. Born, G. *Arbitrajul Internațional Comercial*. Ediția a III-a, 2021, p. 2427.

Conducător științific
***Ina JIMBEI**, dr. în drept, lector univ.*